

Максимова Олена. Формування успішної дитячої особистості засобами народної педагогіки // Інноваційні процеси в дошкільній освіті: теорія, практика, перспективи: зб. наукових праць: в 2-х ч. / за заг. ред.: О.О.Максимової, М.А.Федорової. Житомир: ФОП Левковець, 2022. Ч.1. С. 83 – 87.

e-mail: helen.maks23@ukr.net

ФОРМУВАННЯ УСПІШНОЇ ДИТЯЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ

***Олена Максимова**, кандидат педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. На сучасному етапі розвитку національної системи освіти в Україні у педагогічній науці особливої ваги набуває питання виховання успішної, активної, цілеспрямованої, вольової, але разом з тим гуманної особистості, дії якої спираються на моральні норми і цінності.

Дитячі роки накладають відбиток на все подальше життя людини. Адже в цей період закладаються основні риси характеру, формується світогляд, визначається активне, вольове, дійове чи, навпаки, пасивне, споживацьке відношення до життя. Тому велику увагу слід приділити досягненню успіху дитиною в її починаннях, що веде до формування мотивації успіху, впевненості у своїх силах. А це є підґрунтям для виховання сильної, ініціативної, наполегливої у виконанні своїх задумів особистості.

Аналіз останніх публікацій. Вивчаючи проблему успіху, вчені пов'язували її з діяльністю дітей (Б.Ананьєв, І.Бех, Л.Божович, О.Леонтьєв, С.Рубінштейн), з їх інтелектуальною активністю і самостійністю (Л.Арістов, М.Данилов, І.Зязюн, О.Савченко, Г.Щукіна), з мотивами діяльності (Х.Хекхаузен, В.Ільїн, О.Леонтьєв, А.Маркова, П.Якобсон), з ефективністю навчання (І.Огородніков, В.Онищук), з проблемою запобігання неуспішності (Ю.Бабанський, Н.Менчинська), з емоціями, що супроводжують успіх (К.Ізард, Д.Моррил, Л.Саккетті, У.Шутц, В.Франкл).

Дослідження науковців дозволили створити своєрідний банк ситуацій успішного розвитку і виховання: ситуація авансування довірою (А.С.Макаренко), невимушеного примусу (Т.Є.Коннікова), емоційного зараження (А.Н.Лутошкін), творчості (В.А.Караковський), ситуація успіху (А.С.Белкін, Б.С.Волков, Н.Є.Щуркова).

Мета статті. Однак існує потреба з'ясувати розуміння успіху та шляхи його формування засобами народної педагогіки, оскільки остання належить до тих

могутніх феноменів, що забезпечують збереження національного характеру, звичок, ментальності.

Завданням нашої статті є уточнити, яку людину народна педагогіка вважає успішною і щасливою, які методи пропонує використовувати для розвитку дитячого успіху та порівняти з сучасними проблемами його формування.

Виклад основного матеріалу. Визначальним для української етнопедагогіки, як зазначає М.Г.Стельмахович [4], є ставлення до людини як до найвищої цінності, яка має безумовне право на свободу, щастя і вільний розвиток. Щасливою визнається людина, яка живе у себе на Батьківщині (“Як будеш землі триматися, то будеш від неї сили набиратися”), має сім’ю, дітей (“Діти – основа щастя”, “Де діти, там і радість”), є фізично здоровою (необхідність нормального фізичного розвитку зумовлюється цілком реальними життєвими потребами: у діяльності людини завжди виникає чимало проблем, для подолання яких потрібні чималі фізичні зусилля), працюютою (“Щастя не в хмарах ховається, а працею здобувається”, “Праця – ключ до щастя”), має почуття честі (“Чесна людина – щаслива людина”), розум (“Знання та розум – скарб людини”).

Від розумового виховання залежить успіх підготовки людини до життя (“Розумний всякому дає лад”), її трудові успіхи (“Без розуму ні сокирою рубати, ні lika в’язати”), особиста доля і щастя (“Щастя без розуму – торбина дірява”). Фізична сила і розумова діяльність завжди перебувають у тісному зв’язку (“Сила без голови шаліє, а розум без сили мліє”).

Отже, успішним народна педагогіка вважає виховання, результатом якого є особистість, наділена високими моральними і розумовими якостями, яка має бажання і вміння працювати, розвивати і удосконалювати свої задатки, здібності і навички. Навчити дитину досягати успіху не тільки задля отримання похвали, власного задоволення, а й для того, щоб порадувати тих, хто знаходиться поруч – в цьому полягає велика моральна цінність. Адже дитина навчається радіти, приносячи радість іншим.

Провідними принципами етнопедагогіки є гуманізм, природовідповідність, врахування індивідуальних та вікових особливостей вихованців, єдність вимог і поваги до особистості, розвиток ініціативи та самостійності. Народна педагогіка підтримує любов і гуманне ставлення до дітей, яких треба пестити, наділяти теплом і ласкою. Головну виховну місію підростаючого покоління народ покладає на батьків: “Дітей виховує сім’я, а долю виховання вирішують батьки”, – кажуть у народі.

У практиці народного виховання серед методів формування успішності дітей особлива роль відводиться грі. Дитяча гра – провідний вид діяльності в

дошкільному віці, спрямований на практичне пізнання навколишнього світу через відтворення дій та взаємин дорослих. Гра є благодатним ґрунтом для створення ситуацій успіху для дітей, у ній кожен може зіграти бажану роль, побути лідером, відчувати себе в центрі уваги, задовольнити потребу визнання. Народна педагогіка виділяє дві основні групи ігор. Ігри першої групи виникають самі по собі, в них діти наслідують функції дорослих. До другої групи відносять ігри, спеціально вигадані для розваги.

Народна мудрість каже: “Де гра, там радість”. Неприємне, стомлююче, нудне у реальному житті перетворюється на цікаве у грі завдяки її емоційній привабливості, а тому долається легко і успішно.

Діти мріють швидше вирости, стати дорослими, тому так люблять наслідувати старших. Народна педагогіка вміло використовує орієнтування на майбутню радісну перспективу, що викликає у дітей настрій радісного очікування, вселяє відчуття життєвого оптимізму, мобілізує сили на досягнення певної мети.

Серед методів стимулювання успіху користується популярністю навіювання, за допомогою якого збуджується оптимістичний настрій, вселяється впевненість у своїх силах. Народні навіювання за змістом дуже різноманітні, позначені рисами кмітливості і винахідливості, елементами казковості і вигадки.

Велику стимулюючу силу має використання заохочення, найпоширенішими видами якого є усмішка, ласкавий погляд, подяка, схвалення, нагорода. Воно породжує бадьорість, новий приплив енергії, гарний настрій, готовність долати труднощі, досягати нових успіхів.

Виховання обов’язково повинне спиратися на самовиховання, під яким у народній педагогіці розуміється систематична діяльність особистості, спрямована на вироблення чи вдосконалення моральних, трудових, фізичних, естетичних якостей, звичок поведінки відповідно до соціально зумовлених ідеалів народу. На хвилю самовиховання найкраще настроює дитину усна народна творчість, особливе місце в якій займає казка.

Хоча діти знають, що насправді казка – це вигадка, на підсвідомому рівні вони продовжують вірити у казкових істот, у реальність змальованих подій. Тому казка є провідним засобом у створенні в них гарного настрою, розвитку моральних якостей, працьовитості, вихованості, волі, відповідальності та дисциплінованості, віри у свої сили, оптимізму, людяності та емпатії, вміння товаришувати (“Бабина та дідова дочка”, “Пані Метелиця”, “Котик і Півник”, “Котигорошко”, “Івасик-Телесик” та ін.).

Зазначимо, що як родинне, так і суспільне виховання повсякчас звертається до української народної педагогіки, її здобутків, ідеалів, принципів, історичних

традицій. Взявши їх до уваги, ми виокремили наступні психолого-педагогічні умови досягнення успіху дитиною (рис.1).

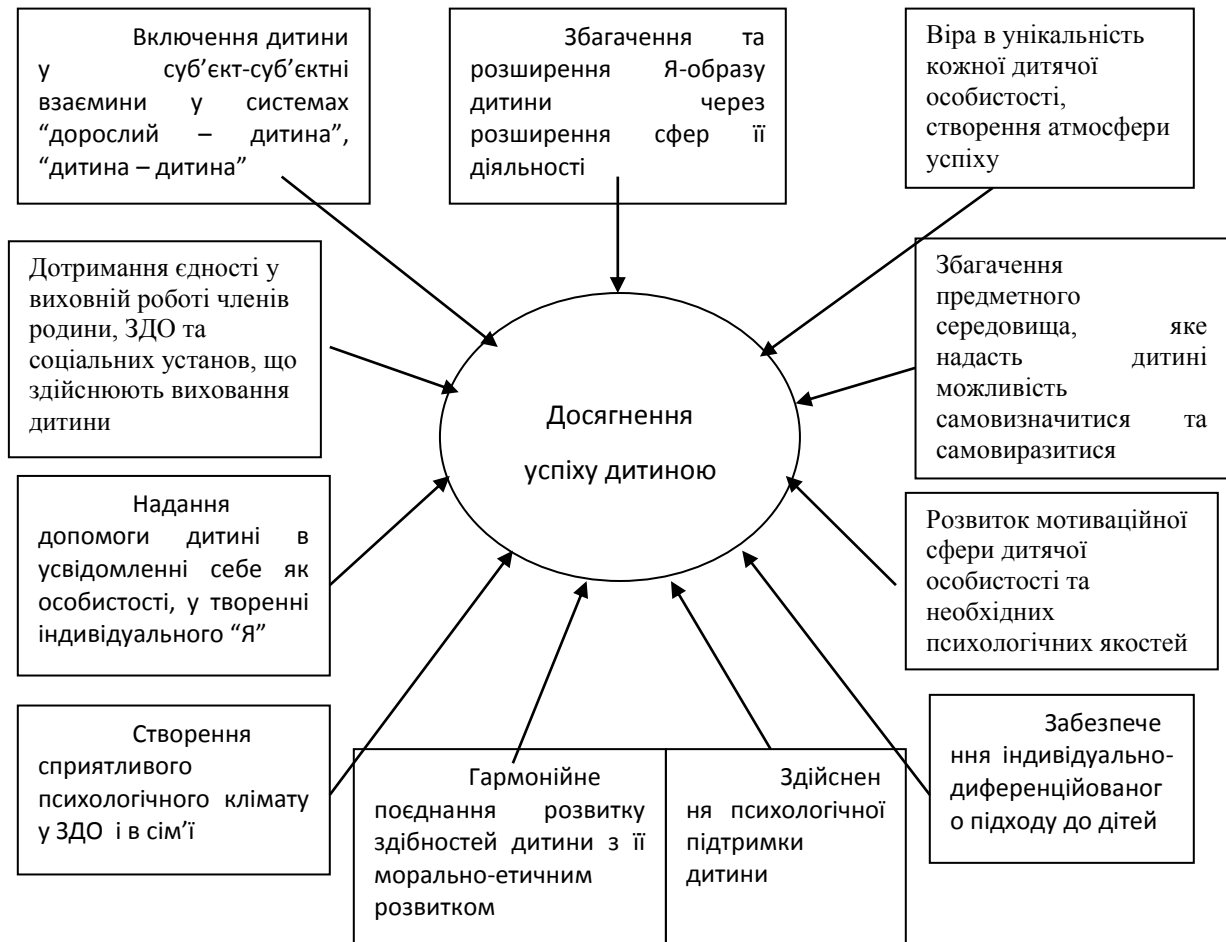


Рис. 1. Психолого-педагогічні умови досягнення успіху дитиною

Проведене нами дослідження дозволяє зробити припущення, що досягнення успіху дітьми (під яким ми розуміємо досягнення бажаної мети у суспільно та особистісно значущій діяльності, підтвердження чого дитина знаходить у референтного кола дорослих та однолітків, шляхом прикладення власних зусиль під час взаємодії з дорослими чи з іншими дітьми) стає визначальним чинником їхнього особистісного розвитку, якщо у навчально-виховному процесі:

- буде забезпечена суб'єкт-суб'єктна взаємодія дітей і дорослих на основі їх рівності позицій, що сприятиме становленню творчої самостійної особистості;
- враховуватимуться вікові та індивідуальні особливості кожної дитини щодо включення її у доступну діяльність як носія суб'єктності, здійснюватиметься орієнтація на своєрідність, неповторність кожної дитини;
- здійснюватиметься розвиток у дітей мотивації досягнення як визначального чинника їхньої успішності;

- будуть створені достатні психолого-педагогічні умови для успішної реалізації їхніх пізнавальних, моральних внутрішніх сутнісних сил (див. рис. 1);
- забезпечуватиметься оптимізація взаємодії вихователів і батьків у створенні умов для успішного розвитку дитячої особистості;
- буде створено сприятливий психологічний клімат у сім'ї та у ЗДО для підтримання у вихованців позитивного емоційного стану.

Висновки. Важливо, що завдяки успіху дитина не тільки утверджує свою особистість і прагне досягнути ще кращих результатів, але і отримує, усвідомлюючи свою значимість, заряд позитивних емоцій. Любов до дитини, педагогічний оптимізм, вміння побачити її кращі сторони, віра в її сили, у можливість розкриття її здібностей, доброзичлива атмосфера, емоційний комфорт – ось ті складові, що допомагають повсякчасно створювати умови для переживання успіху.

Список використаних джерел

1. Етнопедагогічні засади українського дошкілля: навч.-метод. посібник / Н. В. Лисенко [та ін.]; ред. Н. В. Лисенко; АПН України, Прикарпатський національний ун-т ім. Василя Стефаника. Науково-методичний центр "Українська етнопедагогіка і народознавство". - Івано-Франківськ: Плай, 2008. – 541 с.
2. Маєвська Л.М. Етнопедагогіка : навч. посіб. – Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка. – Херсон : Олді-плюс, 2014. – 285 с.
3. Садовенко С.В. Виховання народною казкою: [метод. посіб.] / – К. : Шкільний світ, 2011. – 127 с.
4. Стельмахович М.Г. Українська народна педагогіка.– ІЗМН, 1997.– 232 с.
5. Українські прислів'я та приказки / <https://traditions.in.ua/usna-narodna-tvorchist/pryslivia-ta-trykazky>